

INSTITUȚIILE NAȚIONALE PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN EUROPA ȘI ACTIVITATEA DE PROTECȚIE ȘI PROMOVARE A DREPTURILOR PERSOANELOR VÂRSTNICE

Rețeaua Europeană a Instituțiilor pentru Drepturile Omului (REIDO) cuprinde 40 de instituții din Europa și a activat timp de 15 ani sub numele de Grupul European al Instituțiilor pentru Drepturile Omului. REIDO are statutul de membru observator permanent pe lângă Comitetul director pentru drepturile omului al Consiliului Europei și a intervenit în numeroase litigii aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. REIDO lucrează în strânsă colaborare cu partenerii săi regionali, cum ar fi Agenția pentru Drepturile Fundamentale, Consiliul Europei, Equinet, Programul de dezvoltare pentru Europa al ONU și organizații ale societății civile europene.

Principalele domenii de activitate ale REIDO sunt: coordonarea contactelor dintre membrii săi (schimburi de informații și de bune practici), recomandări în ceea ce privește înființarea și acreditarea de instituții naționale pentru drepturile omului, măsuri pentru mărirea numărului de competențe și creșterea gradului de profesionalism, menținerea legăturii cu mecanismele regionale, influențarea mecanismelor juridice și a politicilor europene privind drepturile omului.

În februarie 2013, REIDO și-a stabilit Secretariatul permanent la Bruxelles, cu rolul de a facilita activitatea instituției și de a constitui un punct de contact pentru părțile interesate. Studiul abordat aici, publicat în septembrie 2013, a fost realizat de Secretariatul permanent, pe un număr de 25 de instituții pentru drepturile omului, printre care și Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO). Conținutul studiului se structurează în 3 mari părți: prima parte se referă la aspecte generale ale activității membrilor REIDO privind drepturile persoanelor vârstnice, a doua parte este legată de aspecte specifice privind drepturile persoanelor vârstnice din instituțiile specializate (azilurile de bătrâni) și a treia parte se referă la activitățile ce vor fi întreprinse în viitor cu privire la drepturile acestor persoane aflate în instituții specializate.

În ceea ce privește aspectele generale ale activității membrilor REIDO, privind drepturile persoanelor vârstnice, o privire de ansamblu arată că din cei 25 de membri chestionați, 24 au activat în domeniul promovării și protecției drepturilor persoanelor vârstnice. Cele mai frecvente mijloace

de lucru au fost, în primul rând, „întâlnirile cu reprezentanți ai organismelor interesate” și „prelucrarea petițiilor”, ceea ce demonstrează implicarea directă cu deținătorii de drepturi și reprezentanții acestora. În al doilea rând, 50% din membrii chestionați asigură cursuri de instruire, publicații, conferințe și rapoarte de presă, în vederea creșterii gradului de conștientizare privind drepturile persoanelor vârstnice, iar 50% din respondenți se adresează unor aspecte structurale ale implementării drepturilor persoanelor vârstnice (monitorizare, recomandări adresate guvernului și parlamentarilor). Competența multiplă însumată de cei trei factori enumerați mai sus permit instituțiilor pentru drepturile omului să se afle într-o poziție-cheie pentru implementarea în plan național a standardelor regionale și internaționale privind drepturile persoanelor vârstnice.

În continuare raportul realizează o analiză detaliată a mijloacelor folosite de membrii săi în ceea ce privește promovarea și protecția drepturilor persoanelor vârstnice, precum și a utilizării competențelor multiple. Promovarea drepturilor persoanelor vârstnice s-a îndeplinit prin creșterea gradului de conștientizare în privința acestor drepturi (contactul periodic cu organizațiile societății civile - asociațiile de pensionari – sindicate, asociații ale personalului de asistență la domiciliu a vârstnicilor, constituirea de grupuri de experți, răspândirea de publicații ce informează persoanele vârstnice asupra drepturilor pe care le au, precum și de instruire a personalului care intră în contact cu persoanele vârstnice, rapoarte de presă privind cercetările sau anchetele efectuate sau declarații date cu ocazia Zilei Internaționale a Persoanelor Vârstnice; unii membrii au participat activ la Anul european al îmbătrânirii active și solidarității dintre generații) și prin recomandările adresate diferitelor organisme ale statului, privind diferite proiecte de legi sau privind alte organisme internaționale ce se ocupa de drepturile persoanelor vârstnice. Au fost, de asemenea, membrii ai REIDO care prezintă anual rapoarte în fața Parlamentului țării respective și membrii care adresează recomandări unor comitete pluripartite pe teme specifice. Se amintește că IRDO prezintă, cu titlul de recomandare, opinii asupra actelor

normative legate de drepturile persoanelor vârstnice și participă la întruniri ale comisiilor parlamentare de specialitate.

Protecția drepturilor persoanelor vârstnice a fost realizată prin prelucrarea petițiilor (înlesnirea activității petiționare prin lărgirea căilor de comunicare: email, telefon gratuit, website, dar și prezentarea în persoană la sediu, informații și asistență) și activități de natură juridică (îndrumarea către organele competente, asistență la elaborarea petițiilor, unii membrii au mandatul de a emite hotărâri și a media plângerile). Se observă varietatea mandatelor diferitelor instituții naționale pentru drepturile omului. Alte modalități de realizare a protecției drepturilor persoanelor vârstnice sunt monitorizarea și investigațiile : unii membrii au elaborat cercetări privind documentele naționale și internaționale pe această temă sau tematici ce o includ, au avut loc investigații, ca urmare a unor plângeri sau la inițiativa instituției, s-a monitorizat implementarea drepturilor persoanelor vârstnice și s-a urmărit respectarea recomandărilor formulate. Rezultatele acestor activități sunt deseori publicate, ceea ce duce la împletirea competenței de monitorizare și investigare cu cea a promovării drepturilor.

În ceea ce privește folosirea de competențe multiple, raportul prezintă un studiu de caz realizat în Marea Britanie, studiu ce demonstrează felul în care diferitele competențe se amplifică și se influențează reciproc.

Partea a doua este legată de specificul privind drepturile persoanelor vârstnice din instituțiile specializate (azilurile de bătrâni) și cuprinde două aspecte: în primul rând, o privire generală asupra activității legate de acest domeniu și în al doilea rând sunt prezentate exemple de protecție și promovare a drepturilor persoanelor vârstnice în instituții specializate, precum și exemple de aplicare a competențelor multiple. Astfel, o privire de ansamblu asupra activității în privința drepturilor omului în azilurile de bătrâni arată că membrii REIDO au acordat ceva mai puțină atenție acestui aspect (76% din respondenți s-au ocupat de acest domeniu). Principalul mijloc folosit a fost „monitorizarea” (65% dintre respondenți), inițiată deseori ca urmare a sesizărilor primite cu privire la azilurile de bătrâni. Este de remarcat faptul că același procent dintre respondenți (47%) au primit sesizări, au realizat anchete, au produs publicații referitor la rezultatele cercetărilor și au adresat recomandări guvernului, sugerându-se astfel că

toate aceste acțiuni se interconstrâng reciproc.

În ceea ce privește protecția persoanelor vârstnice în instituțiile specializate, mulți membrii REIDO (11 membrii) au realizat monitorizări, anchete sau inspecții ale azilurilor de bătrâni întrucât unele instituții pentru drepturile omului se constituie în mecanisme naționale de prevenire, în cadrul Protocolului Opțional al Convenției ONU împotriva torturii. În acest context, respectivele instituții sunt mandatate să intre în azilurile de bătrâni fără un anunț prealabil, pentru a monitoriza respectarea drepturilor omului. Un alt mijloc folosit în protecția drepturilor persoanelor vârstnice este activitatea legată de plângerile primite, activitate ce este deseori de natură juridică.

În ceea ce privește promovarea drepturilor persoanelor vârstnice în instituțiile specializate, raportul se referă la cursuri de educație și instruire în privința drepturilor omului, ținute chiar în azilurile de bătrâni (cercetări independente au arătat că aceste cursuri măresc substanțial nivelul cunoștințelor și încrederea în sine a participanților). Au existat membrii REIDO care s-au ocupat de discriminarea multiplă ce poate apărea în acest context, ca de exemplu cazul migranților vârstnici aflați în azilurile de bătrâni. Majoritatea membrilor chestionați au dat declarații de presă și au realizat rapoarte anuale care sunt deseori prilejul de a adresa recomandări parlamentului asupra oricăror curențe existente în legislație.

Raportul dă ca exemplu de aplicare a competențelor multiple un studiu de caz care demonstrează modul în care aceste variate competențe pot fi folosite în mod combinat, pentru o abordare holistică a drepturilor persoanelor vârstnice: Ombudsmanul pentru drepturile omului din Bosnia și Herzegovina a publicat, în 2010, un raport asupra situației persoanelor vârstnice aflate în instituții specializate (aziluri de bătrâni, private și de stat). Studiul a debutat cu cercetarea legislației naționale privind azilurile de bătrâni și realizarea unei evaluări comparative prin raport cu legislația internațională și regională. S-au realizat apoi întâlniri cu reprezentanți ai ministerelor de resort pentru ridicarea gradului de conștientizare a standardelor internaționale privind drepturile omului. Au avut loc vizite de monitorizare în azilurile de bătrâni de stat, cuprinzând discuții atât cu rezidenții, cât și cu conducerea. S-a redactat apoi un raport asupra situației, care a fost publicat împreună cu numeroase declarații de presă și intens mediatizat. Pe baza acestui raport s-au trimis apoi

recomandări ministerelor de resort. Ombudsmanul încă realizează întâlniri periodice a instituțiilor specializate implicate în studiu și primește rapoarte de la organismele cărora le-a adresat recomandări. Realizarea acestui raport a dus la creșterea semnificativă a gradului de comunicare și a contactelor dintre diferitele agenții responsabile, ca și a contactelor directe cu rezidenții vârstnici ai azilurilor. În ceea ce privește publicarea și promovarea raportului, Ombudsmanul a primit asistență financiară a Ambasadei Norvegiei în Bosnia și Herțegovina. Se preconizează atât urmărirea periodică a cercetării efectuate, cât și noi investigații în azilurile de bătrâni private. Cu toate acestea, actualele restricții bugetare fac necesară o atentă planificare a priorităților.

Partea a treia a raportului se referă la activitățile ce vor fi întreprinse în viitor cu privire la drepturile persoanelor vârstnice aflate în instituțiile specializate și cuprinde două aspecte: o privire generală asupra acestor activități și o perspectivă asupra folosirii competențelor multiple ale membrilor REIDO în anii următori. Astfel, nu a existat nici un membru REIDO care să excludă activități privind drepturile persoanelor vârstnice din programele viitoare, chiar dacă unii membrii, neavând proiectele în întregime finalizate, nu erau siguri dacă vor putea să întreprindă eforturi în acest sens. Se mai arată ca unii membrii REIDO au elaborat proiecte țintite asupra unor arii specifice de lucru în anul următor, în timp ce alții vor realiza o aducere la zi a cercetărilor întreprinse în anii anteriori, iar alți membrii au elaborat proiecte pentru asigurarea pensiilor pentru migranții din prima, a doua și a treia generație. Se vor organiza și cursuri de instruire pentru reprezentanții autorităților locale și seminarii pentru personalul de asistență la domiciliu. Se va urmări creșterea gradului de conștientizare privind drepturile persoanelor vârstnice, inclusiv prin îndrumări referitoare la legislația nediscriminatorie în servicii, prin informarea publicului cu privire la dezbaterile privind o convenție a persoanelor vârstnice, prin realizarea, în 2014, a unui documentar asupra drepturilor migranților vârstnici. Există inițiative specifice de consiliere a guvernului și parlamentului cu privire la concordanța dintre legislația națională și

prevederile internaționale în domeniu.

În ceea ce privește folosirea competențelor multiple ale membrilor REIDO în anii următori, raportul prezintă următorul studiu de caz: Institutul Olandez pentru Drepturile Omului (IODO) lucrează în prezent la un proiect de trei ani (2012-2015) asupra drepturilor omului și îngrijirii persoanelor vârstnice. În cadrul acestui proiect, IODO s-a întâlnit cu mulți reprezentanți ai acestor persoane și are în lucru un studiu privind problemele îngrijirii în instituțiile specializate. Se preconizează că în 2014, IODO să realizeze interviuri și cercetări asupra unor grupuri-țintă pentru a evidenția zonele în care poate fi îmbunătățită îngrijirea persoanelor vârstnice în aziluri. Acest proiect va duce la publicarea unui raport în 2014-2015. În urma acestei publicații vor avea loc discuții cu reprezentanți ai persoanelor vârstnice, privind necesitatea organizării unor cursuri sau a unei acțiuni din partea IODO. Pe lângă acestea, în cadrul altui proiect denumit "Prevenirea și combaterea discriminării privind angajarea în muncă", IODO va publica o trecere în revistă a principalelor mecanisme ce duc la prejudecată și discriminare, trecere în revistă care va constitui baza unor cursuri de mărire a gradului de conștientizare în privința acestor mecanisme, arătându-se astfel modul în care pot fi combătute.

În concluzie, membrii REIDO au făcut dovada unei mari diversități de mijloace folosite pentru implementarea drepturilor persoanelor vârstnice la nivel național, aproape toate aceste instituții având în vedere variate activități în acest sens în ultimii 5 ani: creșterea gradului de conștientizare privind importanța drepturilor persoanelor vârstnice, prelucrarea petițiilor, monitorizarea implementării, recomandări adresate organismelor naționale sau o combinație a acestor metode între care se realizează raporturi de intercondiționare pozitivă. Deși toate instituțiile implicate și-au exprimat dorința de a activa în sensul îmbunătățirii situației drepturilor persoanelor vârstnice în următorul an, această activitate nu reprezintă o certitudine pentru toate aceste instituții, datorită lipsei resurselor sau a nefinalizării proiectelor de activitate până la data întocmirii studiului prezentat mai sus.

Ana Maria Beșteliu